

Михайло Олексійович **ВІННИК**

аспірант, Національна академія внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-1986-0076>

e-mail: vinnik_mikhaylo@ukr.net

ПРОВЕДЕННЯ ЗАХОДІВ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ З ВИЯВЛЕННЯ ГРОШЕЙ, ЦІННОСТЕЙ ТА ІНШОГО МАЙНА НА СТАДІЇ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Статтю присвячено дослідженню проблемних питань виявлення та розшуку грошей, цінностей та іншого майна, одержаного внаслідок вчинення кримінальних правопорушень, на стадії їх вчинення. Проаналізовано правові засади діяльності правоохоронних органів у сфері виявлення незаконно здобутих активів, визначено основні проблеми чинного законодавства та запропоновано конкретні заходи для підвищення ефективності такої діяльності. Розглянуто особливості проведення фінансового аналізу банківських операцій, моніторингу державних закупівель та способу життя посадових осіб державних підприємств, а також наведено обґрунтування необхідності розширення переліку осіб, стосовно яких мають проводитися заходи з виявлення та розшуку майна, включаючи співучасників, родичів та інших причетних осіб.

Ключові слова: виявлення незаконних активів, правоохоронні органи, кримінальні правопорушення, корисливі злочини

ВСТУП

Конституційним обов'язком держави є гарантування та захист прав усіх суб'єктів права власності та господарювання. У контексті кримінального переслідування реалізація цього принципу полягає у виявленні, фіксації, блокуванні та подальшому поверненні незаконно здобутого майна.

Проте ефективність повернення активів, отриманих злочинним шляхом, в Україні залишається на критично низькому рівні. Причинами цього є законодавчі прогалини, перевантаження слідчих підрозділів та недостатня конкретизація механізмів виявлення злочинного майна. З огляду на вищезазначене нагальним є вдосконалення правових інструментів, що дають змогу на ранніх етапах фіксувати та блокувати активи осіб, які вчиняють або вчинили кримінальні правопорушення до їх легалізації або переміщення за межі юрисдикції.

У цьому контексті мета дослідження полягає у визначенні ефективних способів виявлення та документування злочинних активів у вчиненні кримінального правопорушення, а також формулюванні практичних рекомендацій для вдосконалення нормативного забезпечення діяльності правоохоронних органів.

МЕТА статті полягає у розкритті особливостей проведення заходів на стадії вчинення кримінальних правопорушень зі своєчасного виявлення грошей, цінностей та іншого майна, вдосконалення законодавства з цих проблемних питань.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для досягнення мети дослідження застосовано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів пізнання.

Так, аналіз і синтез застосовано для вивчення окремих елементів системи виявлення та розшуку майна та їх подальшого об'єднання в цілісну картину; індукція й дедукція – для формулювання висновків від окремих фактів до загальних закономірностей та навпаки; системно-структурний підхід – для розгляду виявлення майна як складної системи взаємопов'язаних елементів.

В ході порівняльно-правового методу проаналізовано норми різних галузей права (кримінального, кримінально-процесуального, адміністративного) у контексті виявлення майна; в ході статистичного методу проаналі-

зовано показники рівня корисливої злочинності та відшкодування шкоди; правовий аналіз застосовано для дослідження чинного законодавства та виявлення прогалин у правовому регулюванні; метод правового моделювання – для розроблення пропозицій з вдосконалення механізмів виявлення та розшуку майна.

Емпірична база дослідження включає аналіз статистичних даних про корисливі злочини та рівень відшкодування шкоди; вивчення практики застосування законодавства правоохоронними органами; аналіз матеріалів кримінальних проваджень; дослідження діяльності Державної служби фінансового моніторингу України (ДСФМУ).

Методологічною основою дослідження є принципи об'єктивності, всебічності, комплексності та системності наукового пізнання, що дало змогу забезпечити достовірність отриманих результатів та обґрунтованість висновків.

Цей комплекс методів дає змогу всебічно дослідити проблему низької ефективності виявлення активів на стадії вчинення злочину, проаналізувати законодавчі обмеження та запропонувати конкретні, практично спрямовані механізми для підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів у цій сфері, підкріплені необхідними пропозиціями із вдосконалення законодавства.

Проблемні аспекти заходів з виявлення грошей, цінностей та іншого майна, одержаного внаслідок вчинення кримінальних правопорушень, неодноразово розглянуто в наукових працях у галузі криміналістики, кримінального процесу та теорії оперативного-розшукової діяльності, зокрема В.І. Борисовим, Л.В. Герасименко, В.В. Голіним, В.С. Гончаруком, Д.В. Ковальчуком, М.С. Куликом, О.В. Лисенком, Д.Й. Никифорчуком, І.О. Петренком, О.С. Тарасенком, О.В. Тихоновою, С.С. Чернявським, А.А. Шевченком та ін. [1-7].

У публікаціях зазначених науковців увагу приділено аналізу норм Кримінального процесуального кодексу (КПК) України, що регулюються конфіскацією майна, загальнотеоретичним питанням документування кримінальних правопорушень, на загальних засадах оперативного-розшукової діяльності, порівняльному аналізу практик ЄС та України тощо [8-12].

Однак за межами вказаних та інших досліджень залишились нормативно-правові та практичні проблеми

проведення заходів з виявлення грошей, цінностей та іншого майна, одержаного внаслідок вчинення кримінальних правопорушень.

Відсутність поглибленого комплексного підходу до дослідження проблем зумовила актуальність і вибір автором теми цієї статті.

РЕЗУЛЬТАТИ

Згідно з Конституцією України держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання [13].

Реалізація державою вищевказаної гарантії здійснюється шляхом проведення відповідними правоохоронними органами своєчасних заходів з метою повного відшкодування державі, юридичним та фізичним особам матеріальної шкоди завданої злочинними діями; виявлення предметів і документів, що свідчать про протиправні дії осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення; встановлення місця знаходження предметів злочинних намірів.

Враховуючи вищевикладене, своєчасне та якісне проведення заходів правоохоронними органами з виявлення грошей, цінностей та іншого майна на стадії вчинення кримінальних правопорушень є запорукою їх успішного розкриття.

Аналіз статистичних даних скоєних кримінальних правопорушень, їх мотивів, мети та способу вчинення показав, що 65-70% злочинів вчинено з корисливих мотивів або з корисливою метою, тобто є корисливими злочинами, які вчиняються для особистого збагачення. Особи, винні у вчиненні таких злочинів, готові понести кримінальне покарання, якщо в подальшому на них чекатимуть незаконно здобуті активи, якими вони зможуть вільно користуватись та розпоряджатись.

Враховуючи зазначене, одним із завдань правоохоронних органів є успішне, ефективне та своєчасне проведення відповідних заходів під час вчинення корисливих злочинів з метою позбавлення осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, стимулу вчинення корисливих злочинів шляхом виявлення та блокування (арешт) грошей, цінностей та іншого майна, отриманого внаслідок вчинення кримінальних правопорушень.

Однак для уникнення плутанини стосовно правоохоронних органів, які уповноважено на проведення вищевказаних заходів, слід їх розмежувати.

Так, дотепер законодавством України не визначено поняття «правоохоронний орган».

Однак Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» дає невичерпний перелік державних органів, які відносяться до категорії правоохоронних органів [14].

У зв'язку з цим слід зауважити, що проводити заходи з виявлення грошей, цінностей та іншого майна, одержаного внаслідок вчинення кримінальних правопорушень, мають право не всі правоохоронні органи, зазначені у вказаному законі, а лише ті, які уповноважено на проведення оперативно-розшукових заходів [15] та досудового розслідування (дівання) кримінальних правопорушень (проступків, злочинів), зокрема Національної поліції (НПУ), Державного бюро розслідувань (ДБР), Національного антикорупційного бюро (НАБУ), Служби безпеки (СБУ), Бюро економічної безпеки (БЕБ) України [16].

Немає доцільності більш детально розглядати та зупинятись на дослідженні поняття «правоохоронний орган», їх повноваженнях та функціях, оскільки ці питання неодноразово досліджували науковці в юридичній сфері.

Отже, після внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань та початку досудового розслідування, слідчий (дівнавач) або оперативний підрозділ на підставі доручення слідчого, проводять слідчі (розшукові) дії, згідно із завданнями та засадами, визначеними КПК України [16].

Однак відшкодування особами, які вчинили кримінальні правопорушення, збитків, завданих потерпілим, відновлення порушених прав останніх, що може забезпечуватись шляхом виявлення та розшуку грошей, цінностей та іншого майна, одержаного внаслідок вчинення кримінальних правопорушень, не є завданням чи засадами кримінального провадження.

КПК тільки передбачає право підозрюваного, обвинуваченого, а також за його згодою будь-якої іншої особи (фізичної чи юридичної) відшкодувати шкоду, завдану потерпілому, державі внаслідок кримінального правопорушення, або можливість її стягнення судовим рішенням за результатами розгляду цивільного позову в кримінальному провадженні.

Повернення грошей, цінностей та іншого майна власнику (законному володільцю) та/або відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, має бути вирішене під час спеціальної конфіскації, порядок застосування якої передбачено Кримінальним кодексом України [17].

Аналізуючи вищезазначені норми, відшкодування шкоди є правом підозрюваного (обвинуваченого) або можливе тільки у разі наявності у винної особи майна, на яке може бути звернене стягнення.

Однак згідно з офіційними даними відшкодування шкоди в Україні перебуває на дуже низькому рівні (15-30 %).

Причинами низького рівня відшкодування є:

- недосконалість чинного законодавства,
- завантаженість органів досудового розслідування та судів,

- відсутність нормативно закріплених чітких заходів з виявлення та розшуку грошей, цінностей та іншого майна, одержаного внаслідок вчинення кримінальних правопорушень.

Так, КПК визначає лише загальні процесуальні та слідчі дії, які повинен провести слідчий в рамках кримінального провадження.

Крім цього, Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами НПУ в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, що затверджено наказом МВС України від 07.07.2017 №575 (далі – Інструкція), передбачає лише порядок створення слідчо-оперативних груп для досудового розслідування кримінальних правопорушень, без конкретизації заходів з виявлення та розшуку грошей, цінностей та іншого майна, одержаного внаслідок вчинення кримінальних правопорушень [18].

Однак заходи з виявлення грошей, цінностей та іншого майна, одержаного внаслідок вчинення кримінальних правопорушень мають певні особливості.

Так, на стадії вчинення кримінального правопорушення, з метою своєчасного виявлення незаконно здобутих активів, є доцільним провести такі заходи:

- негласне обстеження публічно недоступних місць (офісів, службових кабінетів, житла чи інших місць перебування осіб, які вчиняють кримінальне правопорушення, транспортних засобів) для встановлення технічних засобів аудіо-, відеоконтролю особи, (відповідно до вимог ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» чи ст. 267 КПК) [15, 16], а також виявлення:

- печаток, установчих документів та бланків фіктивних фірм чи неіснуючих підприємств, підроблених печаток і документів реально діючих підприємств, незаповнених бланків цінних паперів і платіжних документів, чекових книжок, печаток нотаріусів, органів державної реєстрації, органів державної податкової служби та державних цільових фондів;

- паспортів померлих осіб, загублених чи викрадених документів реально існуючих громадян, підроблених документів неіснуючих осіб, факсиміле підписів різних громадян (службових осіб органів державної влади і місцевого самоврядування, суб'єктів підприємництва тощо);

- наявність великої кількості підписаних бланків однотипних договорів на виконання робіт або надання послуг, кошторисів, актів приймання тощо;

- наявність потужних комп'ютерів, обладнаних системою «банк-клієнт», що містять інформацію про численні незаконні фінансові оборотки;

- наявність значної суми готівкових коштів як в національній, так і в іноземній валюті тощо;

- огляду первинних фінансово-господарських та бухгалтерських документів;

- зняття інформації з електронних інформаційних систем: із комп'ютерної техніки осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, їх мобільних телефонів та інших електронних засобів, месенджерів «Viber», «WhatsApp», «Telegram», соціальних мереж, систем «банк-клієнт» тощо (відповідно до вимог ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» чи ст.ст. 263-264 КПК) [15, 16];

- встановлення програмного забезпечення на мобільні телефони, комп'ютерну техніку та інші електронні засоби осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, з метою пошуку, виявлення і фіксації відомостей, а також зняття інформації (відповідно до вимог ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» чи ст.ст. 263-264 КПК) [15, 16];

- проведення спостереження за особами, які вчиняють кримінальні правопорушення, їх службовими та житловими приміщеннями, місцями здійснення господарської діяльності, а також за місцями виконання робіт, надання послуг чи відвантаження товарів згідно з укладеними договорами тощо відповідно до вимог ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» чи ст. 269 КПК) [15, 16].

Ефективним заходом виявлення грошей, цінностей та іншого майна є моніторинг банківських рахунків осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, а також юридичних осіб, які використовуються цими особами для злочинних намірів.

Однак у ст. 269-1 КПК передбачено, що вказана негласна слідча (розшукова) дія проводиться виключно у кримінальних провадженнях, віднесених до підслід-

ності НАБУ та БЕБ України, й тільки на стадії досудового розслідування [16].

Виходячи з вищевказаної нормативно-правової проблеми, за відсутності можливості проведення моніторингу банківських рахунків на стадії вчинення кримінальних правопорушень з метою виявлення грошей, цінностей та іншого майна, одержаного внаслідок вчинення кримінальних правопорушень, є доцільним провести фінансовий аналіз:

- банківських рахунків (розрахункових рахунків, відкритих підприємству або організації, що має власні оборотні кошти й самостійний баланс, а також ФОП-ам без утворення юридичної особи для зберігання коштів і проведення безготівкових розрахунків; поточних рахунків, які банк відкриває для фізичних осіб, громадських об'єднань і фондів, а також для їх філій, підприємств поза їх місцезнаходженням, бюджетним організаціям для операцій для бюджетних фондів; рахунків, які банки відкривають нерезидентам для провадження інвестиційної, експортно-імпоротної діяльності, депозитних рахунків, валютних рахунків клієнта, що фактично складається з двох рахунків – поточного й транзитного);

- руху коштів на вказаних рахунках (прибуткових та видаткових операцій, зокрема зняття готівки, призначення платежів тощо);

- первинних бухгалтерських та фінансово-господарських документів (зокрема складського обліку, виробничих потужностей, вантажно-митних декларацій, товарних накладних);

- податкової, фінансової, бюджетної, статистичної та іншої звітності;

- руху фінансових і товарних потоків;

- господарських договорів;

- трудових договорів (контрактів, угод);

- динаміки дебіторської та кредиторської заборгованості;

- правочинів щодо придбання рухомого та нерухомого майна;

- способу життя (відомостей про подорожі, придбання рухомого та нерухомого майна, декларацій про майновий стан та доходи, декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; телефонних / комунікаційних записів; страхових платежів / контрактів, комунальних послуг; відомостей, отриманих з інформаційно-комунікаційних і довідкових систем, реєстрів, банків даних, зокрема тих, що містять інформацію з обмеженим доступом, держателем (адміністратором) яких є органи державної влади або органи місцевого самоврядування, а також відомостей з відкритих баз даних, реєстрів іноземних держав, судових рішень, які набрали законної сили, інших джерел, що можуть містити інформацію про спосіб життя особи; документів та/або інформації, зокрема з обмеженим доступом, що надходять (отримані) від державних органів, органів місцевого самоврядування, нотаріусів, суб'єктів господарювання незалежно від форми власності та їх посадових осіб, спеціалістів, експертів, громадян та їх об'єднань, а також від державних та інших компетентних органів іноземних держав; відомостей із медіа, мережі Інтернет, інших джерел інформації, які стосуються конкретної особи та містять фактичні дані, які можуть бути перевірені тощо);

- даних, які містяться у фінансових документах, зокрема

номерів телефонів, адрес електронної пошти, номерів паспортів, акаунтів соціальних мереж тощо;

- реєстраційних документів;
- операцій, пов'язаних із ввезенням, переказуванням і пересиланням на територію України та за її межі грошових коштів, цінних паперів та іншого майна;
- інформації, яка надходить до оперативних підрозділів у порядку міжнародної правової допомоги під час оперативно-розшукової діяльності.

З метою якісного та всебічного проведення фінансового аналізу, слід звернутись до ДСФМУ для проведення аналізу фінансових операцій осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, в ході чого слід звернути увагу на таке:

- відсутність руху коштів суб'єкта господарювання на банківських рахунках або вкрай великий обсяг фінансових операцій нещодавно створеного підприємства;
- заплутаний або незвичайний характер комерційної угоди (операції), що не має економічного сенсу або очевидної законної мети;
- циклічність однотипних операцій між учасниками;
- максимально стислі терміни для розрахунків (зазвичай протягом одного дня);
- перерахування коштів за кордон, зокрема юридичними особами або на користь юридичних осіб, які пов'язані з посадовими особами;
- багаторазове здійснення операцій або угод, характер яких дає підстави вважати, що метою їх проведення є ухилення від процедур обов'язкового контролю, передбаченого національним законодавством;
- в угоді не передбачено: сплату контрагентами штрафних санкцій за недотримання термінів платежів, постачання товарів та забезпечення ними виконання своїх зобов'язань;
- очевидна невідповідність призначення вхідних та вихідних платежів (наприклад, кошти, що надходять як оплата за будівельні матеріали, у повному обсязі згодом витрачаються, наприклад, на оплату консалтингових послуг, на придбання цінних паперів або закупівлю сільськогосподарської продукції);
- зарахування в один операційний день на відкритий клієнтом у банку рахунок коштів від декількох суб'єктів господарювання, які цього ж дня переводяться в готівку або переводяться на інший рахунок, внаслідок чого на кінець операційного дня на цьому рахунку не залишається коштів або їх сума істотно зменшується;
- здійснення суб'єктом підприємницької діяльності по рахунку операцій купівлі-продажу товарів, оплати робіт або послуг без проведення по цьому рахунку будь-яких інших платежів, зокрема обов'язкових платежів та зборів до бюджету;
- сплата неустойки (пені, штрафу) за невиконання договору постачання товарів (виконання робіт, надання послуг) або за порушення умов договору, коли розмір неустойки перевищує 10% від суми недоставлених товарів (невиконаних робіт, ненаданих послуг);
- проведення фінансових операцій з купівлі-продажу товарів (оплати послуг), визначити вартість яких складно або неможливо (наприклад, об'єкти інтелектуальної власності; деякі види послуг, що не мають постійної ринкової вартості);
- невідповідність зазначеної в контракті вартості товарів або послуг їхній ринковій вартості;

– використання «сміттєвих» цінних паперів та безповоротної фінансової допомоги;

- виникнення сумнівів стосовно достовірності документів;
- суми, на які здійснюються фінансові операції, не відповідають майновому (фінансовому) стану клієнта;
- закриття рахунків учасників схеми після проведення певного циклу операцій з готівкою, або різке припинення таких операцій за цими рахунками.

За результатами проведеного ДСФМУ фінансового аналізу буде складено узагальнені матеріали, які можна використати як привід та підставу для початку досудового розслідування, або встановлення осіб, які причетні до протиправних дій осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, визначення додаткових слідчих (розшукових) дій чи НС(Р)Д, які необхідно провести для виявлення грошей, цінностей та іншого майна.

Крім цього, в ході документування протиправних дій, доцільним є проведення моніторингу державних закупівель із застосуванням електронних ресурсів (pro.zorro.gov.ua, dozorro.org, тощо), в ході чого слід звернути увагу на таке:

- новостворені компанії одразу стають переможцями тендерів;
- зміна ціни договору шляхом укладання додаткових угод (замовник та продавець товару/послуги заздалегідь домовляються, що останній на торгах запропонує найнижчу ціну, після перемоги та підписання договору, через певний проміжок часу, підписується додаткова угода про підняття ціни на товар);
- змова учасників (до схеми залучено пов'язані СПД, переможець відомий заздалегідь, а інші учасники виконують роль масовки; виявити змову учасників тендеру можна, зокрема, тоді, коли на торгах пропонується товар за завищеними цінами і жоден з продавців не знижує вартість);
- фіктивний демпінг (застосовується підставний СПД, що бере участь у торгах та у декілька разів знижує суму за свої товари/послуги. Коли ця фіктивна юридична особа, в результаті торгів, стає переможцем, вона відмовляється від участі. Інші учасники, які в ході торгів занижували ціну, також відмовляються від участі, а переможцем стає компанія з дорожчою пропозицією);
- в тендері може бути прописано специфічні умови, або занадто деталізовані вимоги до предмета закупівлі, які розроблено з урахуванням властивостей продукції заздалегідь визначеного виробника;
- замовник об'єднує в один лот декілька видів продукції, яка виробляється різними виробниками (за такої схеми виробники просто не мають можливості взяти участь в тендері, на торгах перемагає потрібний посередник);
- обмеження періоду подачі документів (за місяць, тиждень до проведення тендеру), зміна тендерної умови (додавши вимогу, яку може виконати лише «потрібний» СПД);
- встановлення коротких термінів постачання продукції (щоб відсіяти «непотрібних» учасників на торгах замовники навмисно прописують у тендерних умовах короткі терміни постачання товарів, за які виробник не встигне виробити та поставити потрібний обсяг продукції);
- встановлення довгого періоду оплати за договором

(щоб закупити на торгах товар/послугу у потрібного учасника замовники, завищують в тендерних умовах граничний термін оплати, наприклад, до 180 календарних днів; такі уточнення обмежують коло учасників тендерів та дають змогу перемогти заздалегідь визначеному СПД, з яким можна розраховуватися хоч на наступний день після перемоги);

– ціна тендеру змінюється без проведення належного незалежного оцінювання;

– приховування тендеру (замовники намагаються приховати оголошення про закупівлю; наприклад, можуть в назві тендеру допустити граматичні помилки, щоб пошук не видав оголошення про торги, або написати нечітко: замість автомобілів – обладнання, замість рушників – тканини);

– в разі перемоги «непотрібного» суб'єкта, тендер може бути «заморожено» (результати торгів можна оскаржити в Антимонопольному комітеті України, що зупиняє проведення процедури закупівлі на час розгляду скарги);

– неспроможність контрагента виконати умови договору/тендеру у зв'язку з відсутністю виробничих потужностей, складських приміщень, відповідного персоналу.

Водночас з метою перевірки причетності до вчинення заволодіння державними коштами керівників та службових осіб державних підприємств та інших суб'єктів, що фінансуються за рахунок державного та місцевих бюджетів, слід провести моніторинг їх способу життя, в ході чого звернути увагу на:

– невідповідність між задекларованим джерелом походження коштів та операціями, які проводяться за рахунками керівників державних підприємств та інших суб'єктів, що фінансуються за рахунок державного та місцевих бюджетів;

– придбання предметів розкоші, оплата послуг з високою вартістю або отримання будь-яких інших вигод від публічних діячів, членів їх сімей або близьких осіб, від замовника або підрядника в період виконання державного контракту або відразу після закінчення терміну дії договору;

– надходження коштів у невеликих розмірах від посадових осіб державних підприємств на користь інших осіб упродовж короткого проміжку часу з призначенням платежу «допомога», «на лікування», «благодійна допомога»;

Список використаних джерел

1. Герасименко Л.В., Тихонова О.В., Тацієнко В.В., Кржечковскіс І. Розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з обігом активів, одержаних злочинним шляхом: метод. рек. / за заг. ред. С.С. Чернявського. Київ, 2023. 38 с.
2. Тарасенко О.С. Теорія та практика протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним з обігом протиправного контенту в мережі Інтернет: монографія. Одеса, 2021. 432 с.
3. Никифорчук Д.Й. та ін. Оперативно-розшукова діяльність та негласні слідчі (розшукові) дії у схемах / за заг. ред. В.В. Коваленка. Київ, 2014. 178 с.
4. Цуцкірідзе М.С. та ін. Використання в кримінальному провадженні відомостей, отриманих у результаті негласних слідчих (розшукових) дій: науково-методичні рекомендації для підрозділів Національної поліції України. Харків, 2022. 82 с.
5. Чернявський С.С. та ін. Досвід країн Європейського Союзу щодо виявлення та розслідування відмивання злочинних доходів із використанням цифрової валюти (криптовалюти). Київ, 2017. 86 с.
6. Борисов В.І., Голіна В.В. Процесуальний порядок виявлення та арешту майна під час досудового розслідування. Харків, 2020. 240 с.
7. Кулик М.С. Фінансові розслідування в Україні: методика виявлення та документування незаконних активів. Київ, 2021. 312 с.
8. Лисенко О.В. Сучасні методи виявлення кримінальних доходів на етапі досудового слідства. *Вісник Національної академії прокуратури України*. Київ, 2019. № 3. С. 45–52.
9. Петренко І.О. Правові засади арешту майна у кримінальному провадженні. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 4. С. 112–118.

– дострокове погашення кредитів, які використано для придбання елітного житла, автомобілів преміум класу, дорогоцінних металів та каміння, інших активів.

З метою своєчасного виявлення грошей, цінностей та іншого майна, здобутого злочинним шляхом, в ході документування протиправних дій на стадії вчинення злочинів, є доцільним (необхідним) доповнити КПК, а також відомчі нормативно-правові акти, вищезазначеними та іншими заходами:

– контроль (моніторинг) права власності осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, та співучасників, їх родичів, близьких та знайомих, а також інших осіб, причетних до вчинення кримінального правопорушення;

– контроль (моніторинг) перетину вищевказаними особами кордону та митного декларування.

Крім цього, слід розширити коло осіб, до яких необхідно проводити заходи з метою виявлення та розшуку грошей цінностей та іншого майна, одержаного внаслідок вчинення кримінальних правопорушень: співучасників осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, їх родичів, близьких та знайомих, а також інших осіб, причетних до вчинення кримінальних правопорушень.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи вищесказане, слід зазначити, що доцільним буде внесення змін до чинного законодавства, насамперед до Кримінального процесуального кодексу України і Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та відомчих нормативно-правових актів про розширення повноваження правоохоронних органів, їх завдань, прав та обов'язків в частині виявлення грошей, цінностей та іншого майна, одержаного внаслідок вчинення кримінальних правопорушень, їх розшуку та повернення законним власникам. Це дасть змогу ефективно позбавляти осіб, які вчиняють чи вчинили корисливі злочини їхніх незаконних статків та буде відігравати вагомий фактор стримування для потенційних злочинців. Крім цього, повернення незаконно здобутих активів, зокрема отриманих внаслідок вчинення корисливих злочинів, зрештою сприятиме загальному економічному розвитку країни, оскільки їх можливо буде використати для інвестування в базові соціальні послуги й проекти.

10. Шевченко А.А. Міжнародний досвід вилучення кримінальних активів та його імплементація в Україні. *Право і безпека*. 2022. № 1. С. 34–41.
11. Гончарук В.С. Проблеми виявлення майна, здобутого злочинним шляхом, на стадії досудового розслідування. *Сучасні тенденції боротьби з корупцією: матеріали міжнар. наук. конф.* (Київ, 17 лют. 2021 р.). Київ, 2021. С. 67–73.
12. Ковальчук Д.В. Електронні докази як інструмент виявлення незаконних фінансових потоків. *Кібербезпека та фінансові злочини: збірник тез міжнар. форуму.* (Львів, 21 жовт. 2022 р.). Львів, 2022. С. 89–94.
13. Конституція України від 28.06.1997 №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-BP>
14. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закону України від 23.12.1993 № 3781-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text>
15. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>
16. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України; Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
17. Кримінальний кодекс України: Кодекс України; Закон, Кодекс від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
18. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні. Наказ МВС України від 07.07.2017 № 575 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>

References

1. Herasymenko L.V., Tykhonova O.V., Tatsienko V.V., Krzhechkovskis I. Investigation of criminal offenses related to the circulation of assets obtained by crime: method. rec. / ed. by S.S. Chernyavskiy. Kyiv, 2023. 38 p. (in Ukrainian).
2. Tarasenko O.S. Theory and practice of combating criminal offenses related to the circulation of illegal content on the Internet: monograph. Odesa, 2021. 432 p. (in Ukrainian).
3. Nykyforchuk D.Y. et al. Operational-detective activities and covert investigative (detective) actions in schemes: a manual / ed. by V.V. Kovalenko. Kyiv, 2014. 178 p. (in Ukrainian).
4. Tsutskiridze M.S. et al. Use in criminal proceedings of information obtained as a result of covert investigative (search) actions: scientific and methodological recommendations for units of the National Police of Ukraine / Kharkiv, 2022. 82 p. (in Ukrainian).
5. Cherniavskiy S.S. et al. Experience of the European Union countries in detecting and investigating money laundering using digital currency (cryptocurrency): methodological recommendations. Kyiv, 2017. 86 p. (in Ukrainian).
6. Borysov V.I., Holina V.V. Procedural procedure for the detection and seizure of property during pre-trial investigation. Kharkiv, 2020. 240 p. (in Ukrainian).
7. Kulyk M.S. Financial Investigations in Ukraine: Methods for Identifying and Documenting Illegal Assets. Kyiv, 2021. 312 p. (in Ukrainian).
8. Lysenko O.V. Modern methods of detecting criminal proceeds at the stage of pre-trial investigation. *Bulletin of the National Academy of the Prosecutor's Office of Ukraine*. Kyiv, 2019. No. 3. pp. 45–52. (in Ukrainian).
9. Petrenko I.O. Legal principles of property arrest in criminal proceedings. *Journal of the Kyiv University of Law*. 2020. No. 4. pp. 112–118. (in Ukrainian)
10. Shevchenko A.A. International experience in the seizure of criminal assets and its implementation in Ukraine. *Law and Security*. 2022. No. 1. pp. 34–41. (in Ukrainian).
11. Honcharuk V.S. Problems of identifying property obtained by criminal means at the stage of pre-trial investigation. *Modern trends in the fight against corruption: materials of the international scientific conference* (Kyiv, February 17, 2021). Kyiv, 2021. pp. 67–73. (in Ukrainian).
12. Kovalchuk D.V. Electronic evidence as a tool for detecting illegal financial flows. *Cybersecurity and financial crimes: collection of abstracts of the international forum.* (Lviv, October 21, 2022). Lviv, 2022. pp. 89–94. (in Ukrainian).
13. Constitution of Ukraine dated 28.06.1997 No. 254k/96-BP. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-BP> (access date 31.07.2025). (in Ukrainian).
14. On state protection of employees of the court and law enforcement agencies: Law of Ukraine dated 23.12.1993 No. 3781-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text> (in Ukrainian).
15. On operational and investigative activities: Law of Ukraine dated 18.02.1992 No. 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (in Ukrainian).
16. Criminal Procedure Code of Ukraine: Code of Ukraine; Law, Code of 13.04.2012 No. 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (in Ukrainian).
17. Criminal Code of Ukraine: Code of Ukraine; Law, Code of 05.04.2001 No. 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (in Ukrainian).
18. On approval of the Instructions on organizing interaction between pre-trial investigation bodies and other bodies and units of the National Police of Ukraine in preventing, detecting and investigating criminal offenses. Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 07.07.2017 No. 575 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17> (in Ukrainian).

Mykhailo VINNYK

postgraduate student, National Academy of Internal Affairs

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-1986-0076>

e-mail: vinnik_mikhaylo@ukr.net

CARRYING OUT MEASURES BY LAW ENFORCEMENT AGENCIES TO IDENTIFY MONEY, VALUABLES AND OTHER PROPERTY AT THE STAGE OF COMMITTING CRIMINAL OFFENSES

The paper is devoted to the study of problematic issues of identifying and searching for money, valuables and other property obtained as a result of committing criminal offenses, at the stage of their commission. An analysis of the legal foundations of law enforcement activities in the field of detecting illegally acquired assets was conducted, the main problems of current legislation were identified, and specific measures were proposed to increase the effectiveness of such activities. The features of conducting financial analysis of banking transactions, monitoring public procurement and the lifestyle of officials of state-owned enterprises are considered, and the justification for the need to expand the list of persons against whom measures to identify and search for property should be taken is provided, including accomplices, relatives and other persons involved. The purpose of the paper is to develop practical recommendations to increase the effectiveness of identifying and blocking illegal assets at the stage of pre-trial investigation of criminal offenses. It has been established that the low level of compensation for damage from criminal offenses is due to the imperfection of procedural mechanisms and the lack of a comprehensive approach to identifying criminal assets. A system of measures is proposed, including financial monitoring, analysis of public procurement, monitoring of the lifestyle of suspected individuals, and the use of modern technical means. The scientific novelty lies in the development of a comprehensive methodology for identifying illegally obtained property at different stages of criminal proceedings, taking into account the specifics of mercenary crimes. The practical significance of the study lies in the possibility of using the proposed recommendations to improve the activities of law enforcement agencies and make changes to the criminal procedural and operational-detective legislation of Ukraine.

Keywords: detection of illegal assets, law enforcement agencies, criminal offenses, self-interested crimes